

Φαίδων 1ο Μέρος

Περί ψυχής

Αθηναίος Πλάτωνας

Εδώ ο Πλάτωνας περιγράφει τις τελευταίες ώρες του Σωκράτη στην φυλακή, πριν την θανάτωσή του με κώνειο, και τις συζητήσεις που κάνει με τους φίλους του, με αφορμή αυτό το γεγονός. Ο Φ-ΑΙΔΩΝ είναι έργο στο οποίο η συζήτηση περνά με καταπληκτική ευκολία και απλότητα από τη ζωή στο θάνατο και αντιστρόφως, αποδεικνύοντας την συνέχεια της ζωής, την αθανασία της Ψυχής.

Ο Εχεκράτης συναντά τον Φαίδωνα ο οποίος παρευρισκόταν στην φυλακή κατά τις τελευταίες ώρες του φιλοσόφου Σωκράτη και τον παρακαλεί να του περιγράψει όσα λέχθηκαν εκεί.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 1ο ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ: Εσύ ο ίδιος, Φαίδωνα, βρέθηκες στο πλευρό του Σωκράτη εκείνη την ημέρα, που ήπιε το δηλητήριο στη φυλακή, ή τα άκουσες από κάποιον άλλο;

ΦΑΙΔΩΝ: Ήμουν ο ίδιος εκεί, Εχεκράτη. ΕΧ.: Τι είναι λοιπόν εκείνα που είπε ο άνδρας πριν από το θάνατό του; Και ποιο ήταν το τέλος του; Θα ήθελα πολύ ν' ακούσω. Επειδή κανείς από τους Φλειάσιους πολίτες δεν συνηθίζει τώρα να πηγαίνει συχνά στην Αθήνα, και εδώ και καιρό δεν έχει φτάσει κανένας ξένος από εκεί, που θα μπορούσε να μας δώσει σαφείς πληροφορίες για τα γεγονότα, εκτός βέβαια από το ότι πέθανε, αφού ήπιε το δηλητήριο.

ΦΑΙΔ.: Άρα, ούτε για τη δίκη μάθατε πως εξελίχθηκε;

ΕΧ.: Ναι, αυτά μας τα ανήγγειλε κάποιος. Και απορήσαμε μάλιστα που, ενώ η δίκη έγινε πριν από καιρό, αυτός πέθανε απ' ό,τι φαίνεται πολύ αργότερα. Για ποιον λόγο συνέβη αυτό, Φαίδωνα;

ΦΑΙΔ.: Ήταν θέμα τύχης στην περίπτωση του, Εχεκράτη. Την προηγούμενη της δίκης συνέπεσε η στέψη της πρύμνης του πλοίου που στέλνουν οι Αθηναίοι στην Δήλο.

ΕΧ.: Τι είναι αυτό το πλοίο;

ΦΑΙΔ.: Όπως λένε οι Αθηναίοι, αυτό είναι το πλοίο με το οποίο κάποτε ο Θησέας μετέφερε τα

επτά εκείνα ζευγάρια στην Κρήτη, τα έσωσε και σώθηκε και ο ίδιος. Καθώς λέγεται λοιπόν, ευχήθηκε τότε στον Απόλλωνα ότι αν σωθούν θα στείλουν κάθε χρόνο ιερή αντιπροσωπεία στη Δήλο, αυτή δηλαδή που στέλνουν από τότε κάθε χρόνο στον θεό μέχρι σήμερα. Όταν λοιπόν αρχίσουν τα σχετικά με την αποστολή της αντιπροσωπείας υπάρχει σε αυτούς νόμος να μένει αγνή η πόλη στο διάστημα αυτό και να μη γίνεται καμιά δημόσια εκτέλεση, πριν φτάσει το πλοίο στη Δήλο και επιστρέψει πάλι πίσω, πράγμα που μερικές φορές διαρκεί πολύ χρόνο, όταν τους βρύνε άνεμοι και τους αποκλείουν εκεί. Έναρξη της αποστολής αντιπροσωπείας γίνεται όταν ο ιερέας του Απόλλωνα στεφανώσει την πρύμνη του πλοίου. Αυτό συνέβη, όπως είπα, την προηγουμένη της δίκης. Γι' αυτό ο Σωκράτης πέρασε πολύ καιρό στη φυλακή από την καταδίκη μέχρι το θάνατό του.

ΕΧ.: Και τα σχετικά με τον ίδιο τον θάνατο, Φαίδωνα; Τι ειπώθηκε και τι έγινε και ποιοι από τους γνωστούς ήταν στο πλευρό του; Ή μήπως δεν επέτρεψαν οι άρχοντες να παραβρεθεί κανείς, και πέθανε έρημος, δίχως φίλους;

ΦΑΙΔ.: Κάθε άλλο, αντίθετα παραβρέθηκαν κάποιοι, και μάλιστα πολλοί.

ΕΧ.: Δείξου, λοιπόν, πρόθυμος να μας τα αναφέρεις όλα, όσο γίνεται πιο αναλυτικά, εκτός αν τυχαίνει να έχεις δουλειά.

ΦΑΙΔ.: Αντίθετα, έχω καιρό και θα επιχειρήσω να σας τα διηγηθώ. Για μένα μάλιστα το πιο ευχάριστο πάντα από όλα είναι να θυμάμαι τον Σωκράτη, είτε μιλώντας ο ίδιος γι' αυτόν είτε ακούγοντας κάποιον άλλο.

ΕΧ.: Εξ άλλου, Φαίδωνα, και αυτοί που θα σε ακούσουν έχουν τα ίδια αισθήματα με σένα. Προσπάθησε λοιπόν να μας τα αναφέρεις όλα με όσο μεγαλύτερη ακρίβεια μπορείς.

ΦΑΙΔ.: Στ' αλήθεια, όσο έμεινα κοντά του, τα αισθήματά μου ήταν παράξενα. Γιατί, ενώ παρευρισκόμουν στον θάνατο ανθρώπου αγαπημένου, δεν με κατέλαβε οίκτος. Μου έδινε, βλέπεις, την εντύπωση ανθρώπου ευτυχισμένου, Εχεκράτη, με τους τρόπους και τα λόγια του, τόσο ατρόμητος και ανώτερος στάθηκε στον θάνατό του, ώστε μου φάνηκε ότι και στον Άδη ακόμα που πάει δεν πηγαίνει χωρίς τη θεϊκή πρόνοια, όμως και εκεί όταν φθάσει θα ευτυχήσει όσο κανένας άλλος. Γι' αυτούς, λοιπόν, τους λόγους δεν ένιωθα σχεδόν καθόλου οίκτο, όπως θα μπορούσε να φανεί φυσικό για κάποιον που παρευρίσκεται σε πένθος. Ούτε πάλι ένιωθα ευχαρίστηση που φιλοσοφούσαμε όπως συνήθως - γιατί και εκείνες τις ώρες τέτοια ήταν η φύση της συζήτησης. Στην πραγματικότητα, με είχε καταλάβει ένα εντελώς αλλόκοτο συναίσθημα και ένας ασυνήθιστος συνδυασμός από ευχαρίστηση ανάμεικτη με λύπη, καθώς σκεφτόμουν ότι σε

λίγο εκείνος θα πεθάνει. Αλλά και όλοι οι παρόντες σχεδόν με τον ίδιο τρόπο εκφράζαμε τα συναισθήματά μας, πότε γελώντας, μερικές φορές δακρύζοντας, και ένας από εμάς, ο Απολλόδωρος, ακόμα πιο έντονα. Τον έχεις κάπως υπόψη σου, αυτόν και τη συμπεριφορά του;

ΕΧ.: Και βέβαια.

ΦΑΙΔ.: Εκείνος, λοιπόν, ήταν εξ ολοκλήρου σε αυτή την κατάσταση, και εγώ ωστόσο ήμουν ταραγμένος, όπως και οι άλλοι.

ΕΧ.: Ποιοι έτυχε να παρευρίσκονται, Φαίδωνα;

ΦΑΙΔ.: Τούτος ο Απολλόδωρος ήταν παρών από τους ντόπιους και ο Κριτόβουλος και ο πατέρας του, κι ακόμα ο Ερμογένης, ο Επιγένης, ο Αισχύνης και ο Αντισθένης. Ήταν ο Κτήσιππος από την Παιανία, ο Μενέξενος κι ορισμένοι άλλοι από τους ντόπιους. Ο Πλάτων, θαρρώ, ήταν άρρωστος.

ΕΧ.: Παραβρέθηκαν και κάποιοι ξένοι;

ΦΑΙΔ.: Ναι, ο Σιμμίας βέβαια ο Θηβαίος, ο Κέβης και ο Φαιδωνίδης, κι από τα Μέγαρα ο Ευκλείδης και ο Τερψίων.

ΕΧ.: Για λέγε. Ο Αρίστιππος και ο Κλεόμβροτος παραβρέθηκαν;

ΦΑΙΔ.: Όχι βέβαια. Λεγόταν ότι βρίσκονταν στην Αίγινα.

ΕΧ.: Ήταν παρών και κανείς άλλος;

ΦΑΙΔ.: Νομίζω ότι πάνω κάτω αυτοί παραβρέθηκαν.

ΕΧ.: Λοιπόν; Ποια, λες, ήταν η συζήτησή τους;

ΦΑΙΔ.: Θα προσπαθήσω να σ' τα διηγηθώ όλα από την αρχή. Όλες, λοιπόν, τις προηγούμενες ημέρες συνηθίζαμε, εγώ και οι άλλοι, να επισκεπτόμαστε τον Σωκράτη και συγκεντρωνόμαστε απ' το πρωί στο δικαστήριο όπου είχε γίνει η δίκη. Ήταν, βλέπεις, κοντά στη φυλακή. Κάθε φορά λοιπόν περιμέναμε μέχρι να ανοίξει η φυλακή, περνώντας την ώρα μας συζητώντας, γιατί δεν άνοιγε και πολύ νωρίς. Όταν άνοιγε πια, πηγαίναμε κοντά στον Σωκράτη και τις περισσότερες φορές περνούσαμε ολόκληρη τη μέρα μαζί του. Εκείνη τη μέρα όμως

συγκεντρωθήκαμε πιο πρωί, γιατί την προηγούμενη, όταν φύγαμε το σούρουπο από τη φυλακή, πληροφορηθήκαμε ότι το πλοίο είχε επιστρέψει από τη Δήλο. Συνεννοηθήκαμε λοιπόν μεταξύ μας να πάμε όσο το δυνατόν πιο πρωί στο συνηθισμένο μέρος. Πήγαμε πράγματι, και στο κάλεσμά μας βγήκε ο θυρωρός, που συνήθως μας άνοιγε την πόρτα, και μας είπε να περιμένουμε και να μην μπούμε προτού μας καλέσει ο ίδιος. «Οι Ένδεκα», είπε, «λύνουν τον Σωκράτη από τα δεσμά και προστάζουν τούτη τη μέρα να θανατωθεί». Χωρίς να καθυστερήσει πολύ, ήρθε και μας κάλεσε να μπούμε. Μπαίνοντας λοιπόν αντικρίσαμε τον Σωκράτη, που μόλις τον είχαν λύσει, και την Ξανθίππη, την έχεις υπόψη σου βέβαια, να κρατάει το παιδί τους και να κάθεται δίπλα του. Μόλις μας είδε η Ξανθίππη άρχισε να ξεφωνίζει και να λέει αυτά που συνήθως λένε οι γυναίκες: «Σωκράτη για τελευταία φορά θα σε χαιρετήσουν τώρα οι φίλοι σου και συ αυτούς». Και ο Σωκράτης, ρίχνοντας ένα βλέμμα στον Κρίτωνα, είπε: Ας την πάρει κάποιος σπίτι».

Από εκεί την απομάκρυναν κάποιοι από τους ανθρώπους του Κρίτωνα, ενώ εκείνη κραύγαζε, θρηνούσε και χτυπιόταν. Ο Σωκράτης ανακάθισε στο κρεβάτι του, λύγισε το ένα πόδι, το έτριψε δυνατά με το χέρι και, τρίβοντάς το, είπε:

Πόσο αλλόκοτο, άνδρες, μοιάζει να είναι αυτό που οι άνθρωποι ονομάζουν ευχάριστο. Πόσο πολύ διαφέρει η φύση του από εκείνο που θεωρείται αντίθετό του, δηλαδή το λυπηρό, και, ενώ τα ίδια αρνούνται να εμφανιστούν ταυτόχρονα στον άνθρωπο, αν κάποιος κυνηγάει το ένα και το αποκτήσει, είναι σχεδόν αναγκασμένος να αποκτήσει πάντα και το άλλο, λες και είναι και τα δυο κολλημένα στην ίδια κορυφή. Μου φαίνεται μάλιστα, είπε, ότι αν τα είχε σκεφθεί αυτά ο Αίσωπος, θα μπορούσε να συνθέσει ένα μύθο, πως ο θεός, ενώ ήθελε να τα συμφιλιώσει που μάχονται το ένα το άλλο, επειδή δεν μπορούσε, ένωσε τις δύο κορυφές σε μία, και γι' αυτό, αν εμφανιστεί το ένα σε κάποιον, έπειτα ακολουθεί από πίσω και το άλλο. Έτσι ακριβώς, λοιπόν, παρουσιάζονται και σε μένα. Επειδή από τα δεσμά εμφανίστηκε προηγουμένως στο πόδι μου το οδυνηρό, αισθάνομαι ότι στη συνέχεια ακολουθεί το ευχάριστο.

Ο Κέβης, λοιπόν, αφού πήρε το λόγο, είπε: Μα τον Δία, Σωκράτη, καλά έκανες και μου το θύμισες. Σχετικά με τα ποιήματα που έχεις φτιάξει, μετατρέποντας σε στίχους τον πεζό λόγο του Αισώπου, και τον ύμνο στον Απόλλωνα, και κάποιοι άλλοι ήδη με ρώτησαν, αλλά και ο Εύηνος λίγο πριν, τι τέλος πάντων είχες στο μυαλό σου κι άρχισες να γράφεις ποιήματα όταν ήρθες εδώ, ενώ πρωτότερα δεν είχες ποτέ συνθέσει το παραμικρό; Αν λοιπόν ενδιαφέρεσαι να έχω τι να απαντήσω στον Εύηνο, όταν με ξαναρωτήσει – γιατί ξέρω καλά ότι θα με ρωτήσει – πες μου τι πρέπει να του πω.

Πες του λοιπόν, Κέβη, την αλήθεια, είπε, ότι τα συνέθεσα όχι θέλοντας να ανταγωνιστώ τον ίδιο ή τα ποιήματά του – αφού ήξερα ότι δεν θα ήταν εύκολο – αλλά προσπαθώντας να εξηγήσω τη

σημασία κάποιων ονείρων και να δείξω ευσέβεια, σε περίπτωση που, με τις επανειλημμένες εμφανίσεις τους, με προστάζουν να ασχοληθώ με αυτό το είδος μουσικής. Να τι λογής ήταν τα όνειρα:

Πολλές φορές στη ζωή μου με επισκέφθηκε το ίδιο όνειρο στο παρελθόν, κάθε φορά με διαφορετική μορφή, ωστόσο έλεγε πάντα τα ίδια. «Σωκράτη, μουσική να κάνεις και πάνω σ' αυτή να δουλεύεις». Και εγώ στην αρχή νόμιζα πως με προέτρεπε και με παρότρυνε σε ό,τι ακριβώς έκανα τόσον καιρό, όπως εκείνοι που ενθαρρύνουν τους δρομείς, έτσι και μένα με παρότρυνε το όνειρο να κάνω ό,τι ακριβώς έκανα, δηλαδή μουσική, γιατί η φιλοσοφία είναι το ανώτερο είδος μουσικής και εγώ με αυτή καταγινόμευ. Και τώρα, αφού έγινε η δίκη και μια που η γιορτή του θεού με εμπόδιζε να πεθάνω, θεώρησα ότι πρέπει, αν αυτό που με προστάζει το όνειρο επανειλημμένα είναι να ασχοληθώ με τη «δημοτική» μουσική, να μη δείξω απείθεια και να ασχοληθώ με αυτήν. Γιατί δεν θα ήταν σωστό να φύγω προτού δείξω την ευσέβειά μου γράφοντας ποιήματα και προτού υπακούσω στο όνειρο. Έτσι λοιπόν η πρώτη σύνθεσή μου ήταν για τον θεό, προς τιμήν του οποίου γίνονταν αυτές οι γιορτές και οι θυσίες. Μετά τον θεό, σκέφτηκα ότι ο ποιητής πρέπει, για να είναι αληθινός ποιητής, να πλάθει μύθους και όχι λόγους, και καθώς ο ίδιος δεν ήμουν δυνατός στη μυθοπλασία, όσους μύθους του Αισώπου είχα πρόχειρους και γνώριζα απ' έξω, από αυτούς διασκεύασα τους πρώτους που βρήκα.

Αυτά λοιπόν, Κέβη, να πεις στον Εύηνο και να είναι γερός. Και αν διαθέτει σωφροσύνη, να με ακολουθήσει το συντομότερο. Φεύγω, όπως φαίνεται, σήμερα. Έτσι προστάζουν, βλέπεις, οι Αθηναίοι.

Κι ο Σιμμίας είπε: Τι είναι τούτα που παραγγέλνεις στον Εύηνο; Έχω συναντήσει πολλές φορές τον άνθρωπο αυτόν και, χωρίς αμφιβολία, απ' όσα έχω καταλάβει, με κανένα τρόπο δεν θα θελήσει να υπακούσει στη συμβουλή σου.

Γιατί όχι; είπε αυτός. Δεν είναι φιλόσοφος ο Εύηνος;

Έτσι νομίζω, είπε ο Σιμμίας.

Θα θελήσει λοιπόν, να με εισακούσει και ο Εύηνος και καθένας που έχει επάξια μερίδιο στη φιλοσοφία. Ίσως να μη βιαιοπραγήσει βέβαια εναντίον του εαυτού του. Γιατί λένε ότι δεν είναι επιτρεπτό. Και λέγοντας αυτά, κατέβασε κι ακούμπησε τα πόδια του στη γη και έτσι καθισμένος συζητούσε την υπόλοιπη ώρα.

Τον ρώτησε λοιπόν ο Κέβης: Σωκράτη, πως λες ότι δεν είναι επιτρεπτό να βιαιοπραγεί κάποιος

εναντίον του εαυτού του και παράλληλα ότι ο φιλόσοφος θα μπορούσε να ακολουθεί οικειοθελώς αυτόν που πεθαίνει;

Γιατί όχι, Κέβη; Δεν έχετε ακούσει σχετικά εσύ και ο Σιμμίας, που έχετε συναναστραφεί τον Φιλόλαο;

Τίποτα ξεκάθαρο τουλάχιστον, Σωκράτη.

Και εγώ ωστόσο εξ ακοής μιλώ γι' αυτά. Όσα λοιπόν τυχαίνει να έχω ακούσει ευχαρίστως να σας τα πω. Ίσως μάλιστα πρέπει, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να αναχωρήσει για τον Άδη, να εξετάζει κανείς και να πλάθει μύθους για το εκεί ταξίδι, τι λογής φαντάζεται ότι είναι. Γιατί τι άλλο θα μπορούσε κανείς να κάνει στο χρονικό διάστημα μέχρι τη δύση του ηλίου;

Για ποιο λόγο, λοιπόν, λένε ότι δεν είναι επιτρεπτό να αυτοκτονεί κάποιος, Σωκράτη; Γιατί ήδη εγώ αυτό ακριβώς που τώρα δα με ρώτησες, το άκουσα και από τον Φιλόλαο, όταν ζούσε κοντά μας, αλλά και από κάποιους άλλους, πως δεν πρέπει να κάνει κανείς κάτι τέτοιο. Ποτέ όμως δεν έχω ακούσει κάτι συγκεκριμένο.

Ας αφοσιωθούμε λοιπόν σ' αυτό το θέμα, είπε, και σύντομα θα μπορέσεις να ακούσεις. Ίσως όμως σου φανεί περίεργο που απ' όλα τα θέματα αυτό μόνο είναι απλό και ουδέποτε τυχαίνει στον άνθρωπο, όπως ακριβώς συμβαίνει με τα άλλα θέματα, να υπάρχουν φορές που είναι καλύτερο να πεθαίνει κανείς παρά να ζει, και άνθρωποι για τους οποίους είναι καλύτερο να πεθαίνουν παρά να ζουν, και, για όσους είναι καλύτερο να πεθάνουν, σου φαίνεται ίσως περίεργο που γι' αυτούς είναι ασέβεια να ευεργετήσουν τον εαυτό τους και πρέπει να περιμένουν κάποιον άλλο να τους ευεργετήσει.

Ο Κέβης, χαμογελώντας γλυκά: Αυτό ένας θεός το ξέρει, είπε, χρησιμοποιώντας τη γλώσσα της περιοχής του.

Θα μπορούσε μάλιστα να θεωρηθεί, είπε ο Σωκράτης, ότι, έτσι τουλάχιστον όπως διατυπώνεται, είναι παράλογο. Ωστόσο, ίσως να έχει κάποια λογική. Ο λόγος λοιπόν που αναφέρεται σχετικά στα απόρρητα και λέει ότι εμείς οι άνθρωποι βρισκόμαστε υπό φρούρηση σε κάποια φυλακή, απ' όπου δεν πρέπει να ελευθερωνόμαστε ούτε να δραπετεύουμε, μου φαίνεται σπουδαίος και όχι εύκολος στο να διαβλέψουμε τι εννοεί. Τούτο εδώ μάλιστα, Κέβη, μου φαίνεται πως διατυπώθηκε σωστά, ότι δηλαδή οι θεοί είναι εκείνοι που μας φροντίζουν και ότι εμείς οι άνθρωποι είμαστε ένα από τα κτήματά τους. Ή δεν είσαι αυτής της γνώμης;

Αυτής, απάντησε ο Κέβης.

Λοιπόν, συνέχισε αυτός, και συ ο ίδιος, αν κάποιος από τους δούλους, που είναι κτήμα σου, αυτοκτονούσε χωρίς να του έχεις δείξει εσύ ότι θέλεις να πεθάνει, δεν θα οργιζόσουν εναντίον του και, αν είχες τρόπο να τον τιμωρήσεις δεν θα τον τιμωρούσες;

Βεβαίως, είπε.

Ίσως λοιπόν υπ' αυτή την έννοια δεν είναι παράλογο που δεν πρέπει κανείς να αυτοκτονεί πριν στείλει ο θεός κάποια ανάγκη, όπως αυτή σε μένα τώρα.

Αυτό φαίνεται λογικό, είπε ο Κέβης. Εκείνο όμως που ανέφερες πρωτύτερα, ότι δηλαδή οι φιλόσοφοι δεν θα είχαν καμιά αντίρρηση να πεθάνουν, μοιάζει παράδοξο, αν ισχύει αυτό που μόλις είπαμε, ότι δηλαδή ο θεός προνοεί για μας και ότι εμείς είμαστε κτήματά του. Το να μην αγανακτούν οι πιο φρόνιμοι άνθρωποι τη στιγμή που φεύγουν από αυτή την κηδεμονία, όπου την επίβλεψή τους έχουν εκείνοι ακριβώς που είναι οι άριστοι επιστάτες των όντων, δηλαδή οι θεοί, δεν έχει λογική. Δεν φαντάζεται βέβαια ο άνθρωπος ότι ο ίδιος θα φροντίζει καλύτερα τον εαυτό του, αν μείνει ελεύθερος. Ένας ανόητος βέβαια άνθρωπος θα μπορούσε κάλλιστα να φανταστεί, ότι πρέπει να ξεφύγει και δεν θα σκεφτόταν καν ότι δε χρειάζεται να φύγει από τον αγαθό δεσπότη, αλλά αντίθετα να παραμένει κοντά του όσο το δυνατόν περισσότερο, γιατί θα ήταν απερισκεψία να φύγει. Αυτός που έχει μυαλό θα επιθυμούσε σίγουρα να βρίσκεται συνέχεια κοντά στον καλύτερό του. Έτσι, ωστόσο, Σωκράτη, το φυσικό είναι να γίνεται το αντίθετο από αυτό που τώρα δα ειπώθηκε. Οι φρόνιμοι δηλαδή πρέπει κανονικά να δυσανασχετούν πεθαίνοντας, και οι άφρονες να χαίρονται.

Ο Σωκράτης τα άκουσε, μου έδωσε μάλιστα την εντύπωση ότι ευχαριστήθηκε από τον τρόπο που πραγματεύτηκε το θέμα ο Κέβης, και, στρέφοντας το βλέμμα του σ' εμάς, είπε:

Η αλήθεια είναι ότι ο Κέβης αναζητά πάντα κάποιο επιχείρημα και δεν είναι αμέσως πρόθυμος να παραδεχτεί αυτά που λέει ο άλλος.

Και ο Σιμμίας απάντησε: Αλλά όμως, Σωκράτη, και εγώ ο ίδιος νομίζω ότι τώρα κάτι πάει να πει ο Κέβης. Γιατί άραγε άνθρωποι πραγματικά σοφοί να θέλουν να ξεφύγουν από κυρίους καλύτερους από τους ίδιους και να απαλλαγούν απ' αυτούς χωρίς πολλά πολλά; Η γνώμη μου είναι ότι εσένα στοχεύει ο Κέβης με τα λόγια του, επειδή και συ ελαφρά τη καρδία εγκαταλείπεις και εμάς και άρχοντες αγαθούς, όπως ομολογείς, δηλαδή τους θεούς.

Έχετε δίκιο, είπε. Εννοείτε, φαντάζομαι, πως πρέπει να σας απολογηθώ γι' αυτά όπως στο δικαστήριο.

Ασφαλώς, είπε ο Σιμμίας.

Εμπρός λοιπόν, θα προσπαθήσω να απολογηθώ σε σας πειστικότερα από ό,τι στους δικαστές. Εγώ, είπε, Σιμμία και Κέβη, αν δεν φανταζόμουν ότι θα φθάσω κατ' αρχάς κοντά σε άλλους θεούς, σοφούς και αγαθούς, και έπειτα σε ανθρώπους που έχουν τελευτήσει και είναι καλύτεροι από τους εδώ, θα είχα άδικο να μην αγανακτώ με τον θάνατο. Τώρα όμως, το ξέρετε, ελπίζω να φθάσω και κοντά σε αγαθούς ανθρώπους - πράγμα βέβαια που θα μπορούσα να υποστηρίξω με πεποίθηση. Το ότι όμως ελπίζω να φθάσω κοντά σε δεσπότες θεούς εξόχως αγαθούς, να το ξέρετε, αν υπάρχει κάτι που θα μπορούσα να υποστηρίξω με πεποίθηση, είναι αυτό. Συνεπώς, γι' αυτό δεν αγανακτώ όπως οι άλλοι, αντίθετα ευελπιστώ ότι υπάρχει κάτι για όσους έχουν πια πεθάνει και, όπως λέει και η αρχαία παράδοση, πολύ καλύτερο για τους αγαθούς παρά για τους κακούς.

Λοιπόν, Σωκράτη, είπε ο Σιμμίας, έχεις στο νου σου να μας αποχωριστείς κρατώντας για τον εαυτό σου αυτές τις σκέψεις ή θα τις πεις και σε μας; Γιατί κατά τη γνώμη μου αυτό είναι αγαθό κοινό για όλους μας και συνάμα θα αποτελεί την απολογία σου, αν μας πείσεις με τα λεγόμενά σου.

Θα προσπαθήσω, είπε. Πρώτα όμως εδώ τον Κρίτωνα ας δούμε, τι είναι αυτό που από ώρα, νομίζω, θέλει να μας πει.

Τι άλλο Σωκράτη, είπε ο Κρίτων, από εκείνο που εδώ και ώρα μου είπε αυτός που θα σου δώσει το δηλητήριο, να σου πω δηλαδή ότι πρέπει να μιλάς όσο γίνεται λιγότερο. Γιατί, λέει, όσο συζητούν ζεσταίνονται περισσότερο κι εμποδίζουν έτσι την επίδραση του φαρμάκου. Αλλιώς οι ανυπάκουοι αναγκάζονται μερικές φορές να πιουν δυο και τρεις δόσεις.

Κι ο Σωκράτης: Ας τον να λέει, είπε. Ας ετοιμάζεται μόνο να μου δώσει και δυο και τρεις φορές αν χρειαστεί.

Σχεδόν το ήξερα ότι θ' απαντήσεις έτσι, αλλά από ώρα τώρα με ενοχλεί.

Ας τον, είπε. Θέλω λοιπόν να δώσω μια εξήγηση σε σας τους δικαστές. Για μένα είναι φυσικό ένας άνθρωπος που αφιέρωσε πραγματικά τη ζωή του στη φιλοσοφία να μη λιποψυχεί την ώρα που πρόκειται να πεθάνει και να ευελπιστεί πως, όταν πεθάνει, θα έχει εκεί τα μεγαλύτερα

αγαθά. Πως μπορεί να είναι πράγματι έτσι, εγώ, Σιμμία και Κέβη, θα προσπαθήσω να σας εξηγήσω.

Όσοι καταπιάνονται σωστά με τη φιλοσοφία υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να μην πάρουν είδηση οι άλλοι ότι το μόνο πράγμα στο οποίο επιδίδονται είναι το να πεθάνουν και ο θάνατος. Αν αυτό είναι αλήθεια, τότε θα ήταν παράδοξο σε όλη τους τη ζωή να μην ποθούν τίποτε άλλο, και, όταν φτάνει, να αγανακτούν μ' αυτό στο οποίο παλιότερα με ζήλο επιδίδονταν.

Ο Σιμμίας γέλασε και είπε: Μα τον Δία, Σωκράτη, δεν είχα τώρα δα καμιά διάθεση, κι όμως εσύ με έκανες να γελάσω. Γιατί, φαντάζομαι, το πλήθος, όταν ακούσει τούτο εδώ, θα θεωρήσει ότι πολύ σωστά ειπώθηκε για τους φιλοσόφους – και οι δικοί μας άνθρωποι θα συμφωνούσαν απολύτως – ότι πράγματι οι ασχολούμενοι με τη φιλοσοφία επιζητούν τον θάνατο και, έχει καταλάβει ότι είναι άξιοι της τύχης αυτής.

Και θα έλεγε αλήθεια, Σιμμία, εκτός από το ότι έχει καταλάβει. Γιατί δεν έχει καταλάβει με ποια έννοια επιζητούν τον θάνατο και με ποια έννοια είναι άξιοι του θανάτου και ποιου θανάτου οι αληθινοί φιλόσοφοι. Ας το συζητήσουμε εμείς μεταξύ μας, είπε, κι αυτούς ας τους κατά μέρος. Νομίζουμε λοιπόν πως ο θάνατος είναι κάτι;

Βεβαίωτατα, είπε ο Σιμμίας παίρνοντας το λόγο.

Άραγε είναι κάτι διαφορετικό από την απαλλαγή της ψυχής από το σώμα; Και μήπως θάνατος δεν είναι να μείνει το σώμα χωριστά κι αυτόνομο, αφού απαλλαγεί από την ψυχή, και η ψυχή να υπάρχει χωριστά κι αυτόνομα, αφού απαλλαγεί από το σώμα; Είναι κάτι άλλο άραγε ο θάνατος από αυτό;

Όχι, αυτό ακριβώς, είπε.

Σκέψου λοιπόν, καλέ μου, αν θα συμμεριστείς και συ την άποψή μου. Γιατί από αυτά, νομίζω, θα προχωρήσουμε παραπέρα στα θέματα που εξετάζουμε. Σου φαίνεται ότι είναι γνώρισμα φιλοσόφου ανθρώπου να κατατρίβεται με τις υποτιθέμενες ηδονές αυτού του είδους, δηλαδή φαγητά και ποτά;

Κάθε άλλο, Σωκράτη, είπε ο Σιμμίας.

Και με τις ηδονές του έρωτα;

Σίγουρα όχι.

Και τις υπόλοιπες φροντίδες για το σώμα; Νομίζεις ότι τις έχει σε υπόληψη ένας τέτοιος άνθρωπος; Όπως για παράδειγμα την απόκτηση εκλεκτών φορεμάτων και υποδημάτων και τους άλλους καλλωπισμούς σχετικά με το σώμα, ποιο απ' τα δύο, σου φαίνεται ότι τους δίνει ή όχι αξία, στο μέτρο που δεν είναι πραγματικά αναγκασμένος να συμμετέχει σε αυτά;

Μου φαίνεται ότι δεν τους δίνει αξία, είπε, εκείνος τουλάχιστον που είναι πραγματικός φιλόσοφος.

Λοιπόν πιστεύεις γενικά, συνέχισε, ότι ένας τέτοιος άνθρωπος δεν ασχολείται με το σώμα και ότι, στον βαθμό που μπορεί, έχει απομακρυνθεί απ' αυτό κι έχει στραφεί προς την ψυχή;

Έτσι πιστεύω.

Επομένως, πρώτα απ' όλα σε παρόμοιες καταστάσεις δεν είναι που φαίνεται ο φιλόσοφος, καθώς προσπαθεί να αποδεσμεύσει όσο γίνεται περισσότερο την ψυχή από την επικοινωνία με το σώμα, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' τους άλλους;

Προφανώς.

Και θεωρούν μάλιστα οι πολλοί, Σιμμία, ότι εκείνος που δεν αισθάνεται καμία ευχαρίστηση με τέτοιου είδους απολαύσεις και δεν παίρνει μέρος σε αυτές δεν είναι άξιος να ζει, αλλά ότι αντίθετα τείνει και πλησιάζει προς τον θάνατο αυτός που δεν φροντίζει για τις απολαύσεις που δημιουργούνται δια μέσου του σώματος.

Αυτά που λες είναι απολύτως αληθινά.

Και ποια είναι η γνώμη σου για την απόκτηση της φρόνησης; Είναι το σώμα εμπόδιο ή όχι, αν κάποιος το συμπεριλάβει βοηθό στην αναζήτησή της; Να για παράδειγμα τι εννοώ: Η όραση κι η ακοή προσπορίζουν άραγε ένα μέρος της αλήθειας στους ανθρώπους, ή μήπως στην πραγματικότητα συμβαίνει κάτι παρόμοιο με αυτά που μας επαναλαμβάνουν συνέχεια οι ποιητές, ότι δηλαδή δεν ακούμε τίποτα με ακρίβεια ούτε βλέπουμε; Κι όμως, αν είναι αναξιόπιστες και θολές αυτές οι αισθήσεις του σώματος, σκέψου οι άλλες... Γιατί όλες είναι κατά κάποιο τρόπο κατώτερες απ' αυτές. Ή μήπως δεν σου φαίνονται έτσι;

Ασφαλώς, είπε.

Πότε λοιπόν, είπε αυτός, αγγίζει η ψυχή την αλήθεια; Γιατί όταν επιχειρεί με την μεσολάβηση του σώματος να εξετάσει κάτι, τότε, είναι φανερό, το σώμα την εξαπατά.

Αλήθεια λες.

Άρα λοιπόν δεν είναι μόνο μέσα στον λογισμό, αν είναι κάπου, που βλέπει ολοφάνερα μπροστά της κάποιο από αυτά που είναι;

Ναι.

Και αναμφίβολα καλύτερα διαλογάται τότε, όταν κανένα απ' αυτά δεν την παρενοχλεί, ούτε η ακοή ούτε η όραση ούτε η οδύνη ούτε κάποια ηδονή, αλλά αντίθετα μένει τελείως μόνη με τον εαυτό της, χωρίς να λογαριάζει το σώμα και, στον βαθμό που μπορεί, χωρίς να επικοινωνεί και να έρχεται σε επαφή με αυτό, λαχταρά αυτό που πραγματικά υπάρχει (το Όν).

Έτσι είναι πράγματι.

Και στην περίπτωση τούτη λοιπόν, η ψυχή του φιλοσόφου δεν περιφρονεί τελείως το σώμα, δεν το αποφεύγει άραγε, και δεν αναζητά να μείνει μόνη με τον εαυτό της;

Έτσι φαίνεται.

Και για τούτα εδώ, Σιμμία, τι έχεις να πεις; Λέμε ότι υπάρχει κάτι δίκαιο καθ' αυτό ή όχι;

Το λέμε βέβαια, μα τον Δία.

Και κάτι ωραίο και καλό;

Πως όχι;

Είδες ωστόσο μέχρι τώρα κάποιο από τα πράγματα αυτού του είδους με τα μάτια σου;

Όχι βέβαια, απάντησε εκείνος.

Αλλά ίσως τα άγγιξες με κάποια άλλη απ' τις αισθήσεις, που λειτουργούν μέσω του σώματος. Και αναφέρομαι σε όλα, στο μέγεθος, στην υγεία, στη δύναμη, και στα άλλα, με μια λέξη σε όλα,

άγγιξες την ουσία τους, δηλαδή τι ακριβώς είναι στην πραγματικότητα καθένα από αυτά; Άραγε η καθαρότερη αλήθεια γι' αυτά ατενίζεται δια μέσου του σώματος ή μήπως συμβαίνει το εξής: όποιος από μας ετοιμαστεί στον μεγαλύτερο βαθμό και με τη μεγαλύτερη ακρίβεια να σκεφθεί για καθένα από τα πράγματα που ερευνά και εξετάζει, αυτός δεν είναι που θα μπορούσε να φτάσει πιο κοντά στο να γνωρίσει το καθένα από αυτά;

Ασφαλώς.

Και αυτό δεν θα το έκανε άραγε σε όλη του την καθαρότητα αυτός που, στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, θα αντιμετώπιζε καθένα από αυτά με τη διάνοια και μόνο, χωρίς να παρεμβάλλει στη διανοητική διαδικασία την όραση και χωρίς να σέρνει πίσω του καμιά άλλη αίσθηση για να συνοδεύει τον λογισμό, αλλά, χρησιμοποιώντας την αμιγή διάνοια αυτή καθ' αυτή, θα άρχιζε να κυνηγάει καθένα από τα όντα αυτό καθ' αυτό, και απρόσμικτο, απαλλαγμένος όσο γίνεται απ' τα μάτια, απ' τα αυτιά, με δυο λόγια από το σώμα στο σύνολό του, επειδή το σώμα, όταν παίρνει μέρος, ταράζει και δεν αφήνει την ψυχή να αποκτήσει την αλήθεια και τη φρόνηση; Αυτός δεν είναι άραγε, Σιμμία, αν υπάρχει κάποιος στον κόσμο, που θα πετύχει το όν (την πραγματικότητα);

Είναι απίστευτο, είπε ο Σιμμίας, το πόσο σωστά μιλάς, Σωκράτη.

Εξαιτίας όλων αυτών λοιπόν, είπε, αναγκαστικά γεννιέται στο μυαλό των γνήσιων φιλοσόφων μια τέτοια γνώμη, ώστε και μεταξύ τους να μιλούν περίπου έτσι: «Ναι, υπάρχει πράγματι η πιθανότητα, όπως ένα μονοπάτι, να μας βγάλει η σκέψη προς τα εκεί ότι, όσο έχουμε το σώμα και η ψυχή μας είναι ζυμωμένη μ' ένα τέτοιο κακό, ποτέ δεν θα μπορέσουμε να οικειοποιηθούμε σε ικανοποιητικό βαθμό αυτό που επιθυμούμε. Αυτό που όπως λέμε είναι το αληθινό. Γιατί χιλιάδες ενοχλητικές ασχολίες μας δημιουργεί το σώμα με την ανάγκη για τροφή. Επιπλέον, αν μας βρουν τίποτε αρρώστιες, μας δημιουργούν εμπόδια στο κυνήγι του όντος. Με έρωτες, επιθυμίες, φόβους, με κάθε είδους φαντασιοκόπημα και ανόητη φλυαρία μας πλημμυρίζει, ώστε πράγματι, και είναι απόλυτα αληθινό αυτό που λέγεται, ότι εξαιτίας του δεν μας έρχεται ποτέ η παραμικρή σωστή σκέψη. Γιατί και τους πολέμους, τις επαναστάσεις και τις μάχες δεν τις δημιουργούν παρά το σώμα και οι επιθυμίες του. Για την απόκτηση αγαθών βέβαια γίνονται όλοι οι πόλεμοι, και τα αγαθά εξαναγκάζομαστε να τα αποκτήσουμε για χάρη του σώματος, υπόδουλοι σ' αυτό και τη φροντίδα του. Εξαιτίας του πάλι δεν έχουμε καιρό να ασχοληθούμε με τη φιλοσοφία, για όλους αυτούς τους λόγους. Και το αποκορύφωμα είναι ότι, αν τύχει και μας αφήσει το σώμα καιρό για να στραφούμε προς τη διερεύνηση κάποιου θέματος, κατά τη διάρκεια της έρευνας παρεμβαίνει συνέχεια παντού, προξενεί θόρυβο και ταραχή και μας αποδιοργανώνει, έτσι που να μην μπορούμε εξαιτίας του να διακρίνουμε καθαρά την αλήθεια. Αντίθετα έχουμε

πράγματι την απόδειξη ότι, αν είναι να γνωρίσουμε ποτέ κάτι ξεκάθαρα, πρέπει να απαλλαγούμε από αυτό, και ότι μόνο με την ψυχή πρέπει να ατενίζουμε ατά τούτα τα πράγματα. Τότε μόνο, καθώς φαίνεται, θα γίνει δικό μας αυτό που επιθυμούμε και λέμε ότι είμαστε εραστές του, η φρόνηση, όταν έχουμε πια τελευτήσει, όπως δηλώνει το επιχείρημα, και όχι όσο ζούμε. Γιατί, αν δεν είναι δυνατόν, με τη μεσολάβηση του σώματος, να γνωρίσουμε κάτι ξεκάθαρα, ένα απ' τα δυο ισχύει: ή δεν υπάρχει περίπτωση στον κόσμο να αποκτήσουμε κάποτε τη γνώση ή μόνο αφού πεθάνουμε. Γιατί τότε θα υπάρχει η ψυχή αυτή καθ' αυτή και χωριστά από το σώμα, κι όχι πρωτύτερα. Αλλά και ενόσω ζούμε, έτσι, καθώς φαίνεται, θα πλησιάσουμε πολύ κοντά στη γνώση, αν, όσο το δυνατόν περισσότερο, δεν έχουμε καμία επαφή και επικοινωνία με το σώμα, εκτός αν υπάρχει απόλυτη ανάγκη, ούτε μολυνόμαστε από τη φύση του, αλλά απέχουμε απ' αυτό, μέχρις ότου ο ίδιος ο θεός μας απελευθερώσει. Και έτσι αγνοί, απαλλαγμένοι από την αφροσύνη του σώματος, θα είμαστε, κατά πως φαίνεται, μαζί με τέτοιου είδους ανθρώπους και θα γνωρίζουμε αφ' εαυτού μας ό,τι είναι αμιγές. Αυτή ίσως είναι η αλήθεια. Γιατί, είναι ανεπίτρεπτο κάτι μη καθαρό αγγίζει κάτι καθαρό». Τέτοιου είδους πράγματα, Σιμμία, νομίζω ότι συζητούν μεταξύ τους και πιστεύουν όσοι είναι σωστοί φίλοι της γνώσης. Ή μήπως δεν είσαι αυτής της γνώμης;

Και πολύ μάλιστα, Σωκράτη.

Λοιπόν, σύντροφε, αν αυτά είναι αληθινά, είπε ο Σωκράτης, μεγάλη είναι η ελπίδα για όποιον φτάνει εκεί όπου εγώ οδεύω, ότι εκεί, περισσότερο απ' οπουδήποτε αλλού, θα αποκτήσει σε ικανοποιητικό βαθμό αυτό χάριν του οποίου έχει γίνει όλη αυτή η δύσκολη δουλειά στην περασμένη μας ζωή. Έτσι, τούτο εδώ το ταξίδι, που σε μένα τουλάχιστον άλλοι έχουν επιβάλλει να κάνω, με την καλή ελπίδα γίνεται, όπως και για όποιον άλλο θεωρεί ότι η διάνοιά του είναι έτοιμη σαν να είχε υποστεί καθαρισμό.

Πάρα πολύ σωστά, είπε ο Σιμμίας.

Κάθαρη λοιπόν δεν είναι άραγε αυτό που λέει η αρχαία παράδοση, το να αποχωρίζει κανείς τη ψυχή όσο γίνεται από το σώμα και να τη συνηθίζει στο να ξεσηκώνεται απ' όλα τα μέρη του σώματος, να συγκεντρώνεται και να ζει όσο μπορεί, και στις παρούσες συνθήκες και στις μέλλουσες, μόνη με τον εαυτό της, αφού λυθεί από τα δεσμά καθώς λέμε, του σώματος;

Βεβαιότατα, είπε.

Αυτό λοιπόν δεν ονομάζεται κυρίως θάνατος, το λύσιμο και ο χωρισμός της ψυχής απ' το σώμα;

Βεβαιότατα, απάντησε εκείνος.

Και για να τη λύσουν, όπως λέμε, περισσότερο προθυμοποιούνται πάντοτε και αποκλειστικά όσοι φιλοσοφούν με τον σωστό τρόπο, και το αντικείμενο μελέτης των φιλοσόφων είναι ακριβώς αυτό, το λύσιμο και ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα, ή μήπως όχι;

Έτσι φαίνεται.

Λοιπόν, όπως έλεγα στην αρχή, δεν θα ήταν γελοίο ένας άνθρωπος, που σε όλη τη διάρκεια της ζωής του έκανε τον εαυτό του να προσεγγίσει όσο γίνεται περισσότερο στον θάνατο, να ζει έτσι, κι έπειτα, όταν τον πλησιάσει ο θάνατος, να δυσανασχετεί;

Και βέβαια γελοίο.

Επομένως, Σιμμία, είπε, αυτοί που φιλοσοφούν σωστά ασκούνται πράγματι στο να πεθαίνουν κι αυτοί απ' όλους τους ανθρώπους φοβούνται λιγότερο τον θάνατο. Από αυτά εδώ κρίνε: Γιατί, αν αποστρέφονται ολωσδιόλου το σώμα κι επιθυμούν να κρατούν την ψυχή αυτή καθ' αυτή κι αν, όταν γίνεται αυτό, φοβούνται και αγανακτούν, δεν θα ήταν πολύ παράλογο να μην πηγαίνουν ευχαριστημένοι εκεί όπου φτάνοντας υπάρχει ελπίδα να πετύχουν αυτό που σε όλη τη ζωή ποθούσαν – τη φρόνηση ποθούσαν – και να απαλλαγούν από αυτό που όσο ήταν μαζί τους το αποστρέφονταν; Εξ άλλου, όταν τους πέθαναν πρόσωπα αγαπημένα, εραστές, γυναίκες και παιδιά, πολλοί ήταν εκείνοι που θέλησαν να πάνε από μόνοι τους στον Άδη, οδηγημένοι από την ελπίδα, να δουν εκεί όσους είχαν επιθυμήσει και να είναι μαζί τους. Άρα κάποιος, που ποθεί πραγματικά τη φρόνηση κι έχει κυριευτεί από αυτή ακριβώς την ελπίδα ότι πουθενά αλλού δεν θα τη συναντήσει με τρόπο που να αξίζει παρά μόνο στον Άδη, θα δυσανασχετήσει που πεθαίνει και δεν θα πάει άραγε εκεί μετά χαράς. Αυτό πρέπει κυρίως να σκέφτεται κάποιος, σύντροφε, αν είναι πράγματι φιλόσοφος γιατί θα πιστεύει ακράδαντα ότι πουθενά αλλού δεν θα βρει τη φρόνηση παρά μόνον εκεί. Εάν τα πράγματα έχουν έτσι όπως έλεγα μόλις πριν, δεν θα ήταν πολύ παράλογο να φοβάται τον θάνατο ένας τέτοιος άνθρωπος;

Πολύ παράλογο, μα τον Δία, απάντησε εκείνος.

Για σένα δεν είναι άρα αρκετή η ένδειξη, είπε, αν δεις άνθρωπο που δυσανασχετεί επειδή πρόκειται να πεθάνει, ότι σίγουρα δεν υπήρξε φιλόσοφος αλλά φίλος του σώματος; Και ο ίδιος ίσως αυτός άνθρωπος θα είναι στην πραγματικότητα και φίλος των χρημάτων και φίλος των τιμών, ή του ενός από αυτά ή και των δύο.

Ασφαλώς, είπε. Έτσι είναι όπως τα λες.

Επομένως, Σιμμία, είπε, αυτό επίσης, το οποίο ονομάζουμε ανδρεία, δεν είναι άραγε γνώρισμα που κατ' εξοχήν ταιριάζει σε όσους αισθάνονται έτσι όπως είπα προηγουμένως;

Οπωσδήποτε, είπε.

Η σωφροσύνη τώρα, αυτό που και οι πολλοί ονομάζουν σωφροσύνη, το να μην παρασύρεται κάποιος από τις επιθυμίες, αλλά να τις περιφρονεί και να είναι απέναντί τους συγκρατημένος, άραγε δεν ταιριάζει μόνο σε αυτούς που παραμελούν στον ύψιστο βαθμό το σώμα και ζουν μέσα στη φιλοσοφία;

Κατ' ανάγκη, είπε.

Γιατί, αν θελήσεις, συνέχισε, να σκεφτείς λίγο την ανδρεία και τη σωφροσύνη των άλλων, θα σου φανεί παράδοξη.

Γιατί έτσι, Σωκράτη;

Ξέρεις δα, συνέχισε εκείνος, ότι όλοι οι άλλοι θεωρούν πως ο θάνατος είναι από τα μεγάλα κακά;

Και βέβαια, είπε.

Επομένως, από τον φόβο μεγαλύτερων κακών δεν αψηφούν τον θάνατο όσοι από τους πολλούς είναι ανδρείοι, όταν τον αψηφούν;

Ακριβώς.

Άρα, επειδή νιώθουν δέος και επειδή φοβούνται, είναι ανδρείοι όλοι, όλοι εκτός από τους φιλοσόφους. Ωστόσο, είναι παράλογο να είναι κάποιος ανδρείος από δέος και δειλία.

Και βέβαια.

Τι όμως; Οι εγκρατείς ανάμεσά τους δεν έχουν πάθει ακριβώς το ίδιο; Κάποια ακολασία δεν είναι η αιτία που είναι σώφρονες; Εμείς βέβαια μπορεί να λέμε ότι αυτό είναι αδύνατον. Ωστόσο, στην περίπτωση τους, ανάλογο είναι αυτό που παθαίνουν με την απλοϊκή τους σωφροσύνη. Επειδή φοβούνται μήπως στερηθούν άλλες ηδονές τις οποίες επιθυμούν, απέχουν από κάποιες,

κυριαρχούμενοι από άλλες. Μπορεί να ονομάζουν ακολασία το να εξουσιάζεται κανείς απ' τις ηδονές. Κι όμως αυτό που τους συμβαίνει είναι να κυριαρχούνται από ορισμένες ηδονές και έτσι να κυριαρχούν πάνω σε άλλες ηδονές. Αυτό είναι το ίδιο με εκείνο που τώρα δα ειπώθηκε, ότι κατά κάποιο τρόπο έχουν γίνει σώφρονες προς χάριν της ακολασίας.

Έτσι φαίνεται.

Μπορεί όμως, μακάριε Σιμμία, αυτή η συναλλαγή να μην είναι ορθή όσον αφορά την αρετή, να ανταλλάσσονται δηλαδή ηδονές με ηδονές, λύπες με λύπες, φόβοι με φόβους, όσα από αυτά είναι αντίθετα, ένα μόνο είναι ίσως το σωστό νόμισμα, αυτό με το οποίο πρέπει να ανταλλάσσονται όλα τα άλλα, η φρόνηση, και [με αυτό ανταλλάσσονται όλα] με αυτό [πωλούνται και αγοράζονται] στην πραγματικότητα και η ανδρεία και η σωφροσύνη και η δικαιοσύνη και γενικά η πραγματική αρετή, με τη φρόνηση, κι όταν προσέρχονται κι όταν παρέρχονται οι ηδονές, οι λύπες, οι φόβοι κι όλα τα άλλα παρόμοια. Όταν όμως αυτά ξεχωρίζονται από τη φρόνηση και υποκαθιστούν το ένα το άλλο, μήπως άραγε τότε αυτού του είδους η αρετή δεν είναι παρά οφθαλμαπάτη και μήπως είναι στ' αλήθεια δουλική και δεν έχει τίποτα το υγιές και το αληθινό, ενώ αντίθετα η αλήθεια είναι στην πραγματικότητα ένα είδος κάθαρσης απ' όλα τα παρόμοια, το ίδιο και η σωφροσύνη και η δικαιοσύνη και η ανδρεία, κι η ίδια η φρόνηση είναι ίσως ένα είδος καθαρμού; Είναι επίσης πιθανό, αυτοί που καθιέρωσαν για μας τις τελετές, να μην είναι τίποτα ανάξιοι, και μπορεί να ήταν αληθινά τα αινιγματικά τους λόγια, ότι εκείνος που θα φτάσει στον Άδη χωρίς να έχει μνηθεί στα μυστήρια και τις τελετές θα κείτεται σε βόρβορο, ενώ αυτός που έχει υποστεί καθαρμούς και έχει μνηθεί στις τελετές, όταν φτάσει εκεί, θα κατοικεί μαζί με τους θεούς. Γιατί είναι, λένε οι σχετικοί με τις τελετές, «πολλοί οι ναρθηκοφόροι και σπάνιοι οι Βάκχοι». Αυτοί κατά την άποψή μου δεν είναι άλλοι από όσους φιλοσόφησαν με τον σωστό τρόπο. Απ' αυτά λοιπόν εγώ, όσο τουλάχιστον ήταν δυνατόν, δεν παρέλειψα τίποτα στη ζωή μου, αλλά με κάθε τρόπο τα τήρησα με όλο μου τον ζήλο. Αν τώρα ο ζήλος μου ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση και αν κατάφερα κάτι, όταν φτάσω εκεί, θα το μάθω με βεβαιότητα - αν θέλει ο θεός - λίγο αργότερα, καθώς φαντάζομαι. Αυτά λοιπόν, Σιμμία και Κέβη, είπε, εγώ να σας απολογηθώ. Να γιατί, ενώ εγκαταλείπω εσάς και τους άρχοντες, δεν στενοχωριέμαι ούτε αγανακτώ, επειδή πιστεύω ότι εκεί θα συναντήσω όχι λιγότερο αγαθούς άρχοντες και συντρόφους απ' ό,τι εδώ. [Οι πολλοί όμως δυσπιστούν ως προς αυτό]. Αν λοιπόν είμαι κάπως πειστικότερος στην απολογία μου προς εσάς απ' ό,τι προς τους Αθηναίους δικαστές, καλά θα ήταν.

Αφού ο Σωκράτης είπε αυτά, ο Κέβης, παίρνοντας λόγο, είπε: Σωκράτη, τα άλλα, νομίζω, σωστά ειπώθηκαν, τα σχετικά με την ψυχή όμως δημιουργούν μεγάλη δυσπιστία στους ανθρώπους, μήπως τυχόν, όταν αυτή απαλλαγεί από το σώμα, δεν υπάρχει πλέον πουθενά, και μήπως τη μέρα

ακριβώς που θα πεθάνει ο άνθρωπος, καταστρέφεται και χάνεται, και μήπως, τη στιγμή που απαλλάσσεται από το σώμα και βγαίνει από αυτό σαν πνοή ή σαν καπνός, διασκορπίζεται, έπειτα φεύγει πετώντας και δεν υπάρχει πλέον πουθενά. Αφού, αν βέβαια υπάρχει κάπου, συγκεντρωμένη στον εαυτό της και απαλλαγμένη από τα κακά που τώρα δα ανέλυσες, θα γεννιόταν στους ανθρώπους μεγάλη και καλή ελπίδα, Σωκράτη, ότι αληθινά είναι όσα λες. Γι' αυτό όμως χρειάζεται κατά πάσα πιθανότητα ουκ ολίγη συζήτηση για να πειστούμε, ότι η ψυχή, όταν πεθάνει ο άνθρωπος, είναι δυνατόν να διατηρεί κάποια δύναμη και φρόνηση.

Αλήθεια λες, Κέβη, είπε ο Σωκράτης. Λοιπόν, τι να κάνουμε; Θέλεις άραγε να συζητήσουμε για τούτα εδώ, αν είναι λογικό να έχουν έτσι ή δεν είναι;

Εγώ τουλάχιστον, είπε ο Κέβης, ευχαρίστως θα άκουγα την άποψή σου σχετικά.

Λοιπόν, συνέχισε εκείνος, ο Σωκράτης δηλαδή, φαντάζομαι ότι αν με άκουγε τώρα κανείς να μιλάω, ακόμα και αν δεν ήταν κωμικός ποιητής, θα έλεγε ότι φλυαρώ και αναφέρομαι σε άσχετα θέματα. Αν λοιπόν και συ νομίζεις, πρέπει να εξετάσουμε το ζήτημα σε βάθος.

Ας το ερευνήσουμε λοιπόν κάπως έτσι, αν δηλαδή βρίσκονται πράγματι στον Άδη οι ψυχές των ανθρώπων που τελέτησαν ή όχι. Υπάρχει λοιπόν μια παλιά παράδοση, την οποία ήδη αναφέραμε, που λέει πως φτάνουν πράγματι από εδώ εκεί, και πάλι βέβαια επιστρέφουν εδώ και γεννώνται εκ των νεκρών. Και αν είναι έτσι, να ξαναγεννιούνται δηλαδή από τους πεθαμένους οι ζωντανοί, τι άλλο μπορούμε να υποθέσουμε παρά ότι οι ψυχές μας υπάρχουν εκεί; Γιατί δεν θα μπορούσαν να γεννιούνται πάλι, αν δεν υπήρχαν, και τούτο θα ήταν ικανή απόδειξη ότι έτσι έχουν τα πράγματα, αν όντως γινόταν φανερό ότι από πουθενά αλλού δεν γεννιούνται οι ζώντες παρά από τους νεκρούς. Αν όμως δεν είναι έτσι, τότε χρειάζεται κάποιο άλλο επιχείρημα.

Βεβαιότατα, είπε ο Κέβης.

Μην εξετάζεις λοιπόν το θέμα αναφερόμενος μόνο στους ανθρώπους, αν θέλεις να το κατανοήσεις πιο εύκολα, αλλά κι αναφερόμενος σε όλα τα ζώα και τα φυτά, και γενικά για όλα όσα υπάρχει γένεση ας εξετάσουμε, γίνονται άραγε όλα κατ' αυτόν τον τρόπο, όχι από κάπου αλλού, αλλά τα αντίθετα από τα αντίθετα, για όσα συμβαίνει να έχουν κάποιο αντίθετο, όπως για παράδειγμα το ωραίο είναι, νομίζω, αντίθετο στο άσχημο, το δίκαιο στο άδικο, και αμέτρητα άλλα που έχουν μεταξύ τους αυτή τη σχέση. Τούτο λοιπόν ας ερευνήσουμε : είναι άραγε αναγκαίο, για όσα υπάρχει κάποιο αντίθετο, να μην προκύπτει το καθένα από πουθενά αλλού παρά μόνο από το αντίθετο προς αυτό. Παράδειγμα: όταν κάτι γίνεται μεγαλύτερο, δεν ισχύει κατ' ανάγκην ότι από μικρότερο που ήταν πρωτότερα έγινε ύστερα μεγαλύτερο;

Ναι.

Άρα λοιπόν, κι αν γίνει μικρότερο, από μεγαλύτερο που ήταν πρωτύτερα θα γίνει ύστερα μικρότερο;

Έτσι είναι, είπε.

Και βέβαια από κάτι ισχυρότερο το πιο αδύναμο, και από κάτι πιο αργό το ταχύτερο;

Ασφαλώς.

Για πες. Αν κάτι χειρότερο, από καλύτερο που ήταν δεν γίνεται, κι αν δικαιότερο από πιο άδικο;

Πως αλλιώς;

Αρκετό λοιπόν, είπε, δεν είναι αυτό, ότι δηλαδή όλα γίνονται κατ' αυτόν τον τρόπο, από τα αντίθετα δηλαδή τα αντίθετά τους;

Βεβαίως.

Και τώρα πες. Σε αυτά τα πράγματα δεν συμβαίνει και το εξής; Μεταξύ δηλαδή του ενός και του άλλου δεν υπάρχουν πάντα, εφόσον αυτά είναι δυο, και δυο γενέσεις, αφενός από το πρώτο προς το δεύτερο και αφετέρου από το δεύτερο προς το πρώτο. Μεταξύ ενός μεγαλύτερου και ενός μικρότερου πράγματος δεν υπάρχει η αύξηση και η μείωση, και έτσι λέμε ότι το ένα αυξάνεται και το άλλο μειώνεται;

Ναι, είπε.

Αλλά και το να ξεχωρίζεται κάτι και να συνενώνεται, το να ψύχεται και να θερμαίνεται, και όλα ανεξαιρέτως έτσι δεν έχουν, έστω και αν σε ορισμένες περιπτώσεις δεν υπάρχουν αντίστοιχες λέξεις, στην πράξη όμως σε όλες τις περιπτώσεις κατ' ανάγκην έτσι δεν συμβαίνει, σε κάθε περίπτωση δηλαδή το ένα να γίνεται από το άλλο και η γένεση να είναι μεταξύ τους αμφίδρομη;

Και βέβαια, απάντησε εκείνος.

Για λέγε, είπε, για το «ζω» υπάρχει κάτι αντίθετο, όπως ακριβώς για το «είμαι ξύπνιος» το «είμαι

κοιμισμένος»;

Και βέβαια, είπε.

Ποιο;

Το «είμαι νεκρός», είπε.

Επομένως, αυτά δεν γίνονται το ένα από το άλλο, εφόσον είναι αντίθετα, και οι γενέσεις μεταξύ τους δεν είναι άραγε δύο, εφόσον αυτά είναι δύο;

Πως αλλιώς;

Για το ένα λοιπόν ζεύγος αντιθέτων, είπε, που τώρα δα ανέφερα, θα μιλήσω εγώ, ο Σωκράτης, για το ίδιο το ζεύγος και για τις γενέσεις. Για το άλλο εσύ. Λέω λοιπόν: από τη μια μεριά το «είμαι κοιμισμένος», από την άλλη το «είμαι ξύπνιος» και από το «είμαι κοιμισμένος» προκύπτει το «είμαι ξύπνιος» και από το «είμαι ξύπνιος» το «είμαι κοιμισμένος», και οι γενέσεις αυτών των δυο είναι στη μια περίπτωση το «αποκοιμιέμαι» και στην άλλη το «αφυπνίζομαι». Σου φτάνει ή όχι;

Και βέβαια.

Πες μου λοιπόν και συ τα αντίστοιχα για τη ζωή και το θάνατο. Δεν λες ότι το «είμαι νεκρός» είναι αντίθετο από το «ζω»;

Το λέω.

Και ότι γίνονται το ένα από το άλλο;

Ναι.

Επομένως, ποιο είναι αυτό που γίνεται από το ζωντανό;

Το νεκρό, είπε.

Και ποιο από το νεκρό; συνέχισε.

Είμαι αναγκασμένος να ομολογήσω ότι είναι το ζωντανό.

Αρα, Κέβη, εκ νεκρών δεν γίνονται και τα ζωντανά και οι ζωντανοί;

Έτσι φαίνεται, είπε.

Αρα οι ψυχές μας υπάρχουν στον Άδη, είπε.

Καθώς φαίνεται.

Λοιπόν, από τις δυο γενέσεις που έχουμε σ' αυτό το ζεύγος αντιθέτων, η μια τουλάχιστον δεν είναι όντως ξεκάθαρη; Το «πεθαίνω» είναι πάνω κάτω ξεκάθαρο, έτσι; ή όχι;

Και βέβαια, είπε.

Και τι θα κάνουμε στη συνέχεια; είπε. Δεν θα ανταποδώσουμε και την αντίθετη γένεση, αλλά στην περίπτωση αυτή θα μείνει η φύση χωλή; Δεν είναι αναγκαίο να αποδώσουμε στο «πεθαίνω» κάποια γένεση αντίθετή του;

Οπωσδήποτε, είπε.

Και ποια είναι αυτή;

Το «αναβιώνω».

Λοιπόν, είπε αυτός, αν όντως υπάρχει η αναβίωση, γένεση από τους νεκρούς προς τους ζωντανούς δεν θα ήταν ακριβώς αυτό, η αναβίωση;

Βέβαια.

Αρα συμφωνούμε και σ' αυτό, ότι οι ζωντανοί γίνονται από τους νεκρούς όχι λιγότερο απ' ό,τι οι νεκροί από τους ζωντανούς. Αν αυτό ισχύει, τότε αποτελεί ικανή, απ' ό,τι ήδη φαινόταν, ένδειξη για το ότι οι ψυχές των νεκρών υπάρχουν κάπου, και από κει βέβαια ξαναγεννιούνται.

Νομίζω, Σωκράτη, είπε, από όσα έχουμε κοινώς αποδεχτεί, ότι αναγκαστικά έτσι είναι.

Εκτύπωση στις 2015-04-18

Από την ιστοσελίδα **e-Belysning**

fth/el/sx_PrintPage.asp?textID=18&export=word